

УДК 821.161.3

A. C. Кавалюк

канд. філал. науку, дац. каф. беларускай філалогії
 Брэсцкага дзяржсаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна
e-mail: bellingv@brsu.brest.by

ПРОЗА ІВАНА ШАМЯКІНА 1970-Х ГГ.: ЖАНРАВА-СТЫЛЁВАЯ СПЕЦЫФІКА, КАНКРЭТНА-ГІСТАРЫЧНЫ І АКСІЯЛАГІЧНЫ ЗМЕСТ

Выяўляеца эвалюцыя творчасці Івана Шамякіна ў 1970-я гг., даследуеца жанрава-стылёвая спецыфіка аповесцей «Шлюбная ночь», «Гандлярка і паэт», рамана «Вазьму твой боль», вызначаеца канкрэтна-гістарычны і аксіялагічны змест твораў, асэнсоўваеца духоўны свет герояў, носьбітаў аўтарскага ідэалу і амтыідэалу.

У 1970-я гг. адбывалася далейшая эвалюцыя творчасці І. Шамякіна. У гэты час ён стварае драматургічныя творы «Экзамен на восень» (1973), «І змоўклі птушкі» (1976), але прызваннем пісьменніка па-ранейшаму застаецца проза. І. Шамякіным напісаны кінааповесць «Эшалон прайшоў» (1970), аповесці «Лёс майго земляка» (1970), «Браняпоезд “Таварыш Ленін”» (1970), «Шлюбная ночь» (1974), «Гандлярка і паэт» (1975), раманы «Атланты і карыятыды» (1974), «Вазьму твой боль» (1979) і інш. Творы сведчаць пра творчую актыўнасць пісьменніка, жанравую разнастайнасць яго прозы. Хоць крытыка і называе І. Шамякіна даследчыкам сучаснасці (ёй прысвежаны ў гэты перыяд раман «Атланты і карыятыды»), аднак на пачатку 1970-х гг. пісьменнік аддае перавагу рэвалюцыйнай тэматыцы (аповесці «Лёс майго земляка», «Браняпоезд “Таварыш Ленін”», «Эшалон у Германію»), а пазней мастакоўскі позірк канцэнтруеца на ваенай тэмэ (аповесці «Шлюбная ночь», «Гандлярка і паэт»). У рамане «Вазьму твой боль» сучаснасць і ваенныя падзеі пераплітаюцца. Ёсць падставы гаварыць пра шырыню тэматычнага дыяпазону прозы І. Шамякіна 1970-х гг.

Жанрава-стылёвую спецыфіку яго твораў дадзенага перыяду асэнсоўвала В. Локун, аўтар раздзела па творчасці І. Шамякіна ў агадэмічным выданні «Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя». Стылёвай дамінантай аповесці «Шлюбная ночь» літаратуразнаўца лічыла перапліценне реалістычнага, будзённа-побытавага з рамантычным: «Пісьменнік зноў вяртаеца да распрацоўкі лірыка-рамантычнага накірунку беларускай савецкай прозы» [1, с. 614]. Звярнула ўвагу даследчыца на тое, што рамантызм «Шлюбной ночы» мае некалькі іншую прыроду ў параўнанні з творамі пісьменніка 1940–50-х гг. Умоўна гэту форму адлюстравання рэчаіснасці В. Локун абазначыла як «трагічны рамантызм». Дзякуючы яму І. Шамякін здолеў сцвердзіць ненатуральнасць стану жанчыны на вайне, якая ўсклада на слабы пол неўласцівия яго гендэрнаму прадвызначэнню функцыі. Літаратуразнаўца заўважыла, што «прырода рамантычнага “Гандляркі” была, па сутнасці, абстрактна-некыццёвай, “кніжнай”, аб чым сведчыць вобраз Алеся Шпака, у той час як рамантызм Таісы Міхайлаўны – зямны, “рэальны” – гэта найперш лірычнае мара, узнёсле памкненне да незнаёмага прыгожага жыцця» [1, с. 618].

Наватарства аповесці «Гандлярка і паэт» бачыцца даследчыкам у tym, што галоўнай герайнай твора з'яўляеца нетыповы для савецкай літаратуры персанаж – гандлярка з Камароўкі. І хоць менавіта за гэта крытыкі дакаралі пісьменніка, вобраз Вольгі Ляновіч сёння лічыцца несумненнай знаходкай І. Шамякіна. Па задуме, як прызнаваўся пазней сам аўтар, ён не меў намеру вылучыць Гандлярку на першы план, першым павінен быў заставацца Паэт [1, с. 615]. У аповесці «Слаўся, Марыя!», згадваючы гісторыю стварэння «Гандляркі», І. Шамякін апавядаў, як адмовіўся ад намеру напісаць твор пра мінскае падполле і вырашыў: «Лёс жанчыны – во аснова! Незвычайнай жанчыны-

гандляркі! У той час станоўчая герайні – гандлярка! Жах! Калі “Гандлярка і паэт” была вылучана на Дзяржсаўную прэмію, троє маіх сяброў паехалі ў Маскву на савет па беларускай літаратуре і... завалілі аповесць менавіта па гэтых матывах: каго аўтар выводзіць у герайні падполля – гандлярку! Быццам ад таго, што Вольга гандлявала на Камароўцы сваёй гароднінай, яна страціла свае чалавечыя і жаночыя якасці» [4, с. 258–259]. Пісьменнік прызнаваўся: «Знаходзячыся, як і іншыя, у палоне дагмату, і ідэалагічных, і літаратурных пісаў Вольгу з пэўнай насцярогай» [4, с. 259]. У гэтым вобразе мастаку слова ўдалося выявіць супяречлівую і адначасова цэласную асабу.

В. Локун лічыла, што жывому і рэальному вобразу Гандляркі па ступені мастацкай дасканаласці значна ўступае «заідэалагізаваны, маральна просталінейны» [1, с. 615] вобраз Алеся Шпака. Нам гэтая выснова даследчыцы падаецца занадта катэгарычнай. Літаратуразнаўца, мабыць, не ўлічыла той факт, што юны паэт у аповесці І. Шамякіна з'яўляецца адным з прадстаўнікоў маладога пакалення савецкіх людзей, якое ў першыя гады савецкай улады сапраўды аказалася найбольш ідэалагічна апрацаваным, таму ў час вайны вызначалася надзвычайным герайзмам. Аднак, паводле аўтарскай задумы, Алеся Шпак з'яўляецца не толькі рупарам савецкіх ідэалагем. Гэты вобраз больш шматграны і неадназначны. Пры ўсёй сваёй ідэйнай запраграмаванасці (акрыяўшы пасля лагера, ён рыхтуе сябе да барацьбы, крытыкуе Вольгу за гандлярства і несвядомасць), юнак не страціў дабрыні, чалавечнасці, спагадлівасці, удзячнасці. Яго герайчная пафаснасць, крытыканства ўспрымаюцца як праяўленне юначага максімалізму, уласцівага людзям маладога веку (герою ўсяго дваццаць гадоў!). І калі б Алеся быў тыповым прадстаўніком заідэалагізаванага пакалення, то наўрад ці трэслы б яго ў ліхаманцы пасля забойства немца і, не сумняваючыся, забіў бы ён знаёмага паліца. І. Шамякін жа паказвае, што такое заданне падпольнай арганізацыі выводзіць героя са стану душэўнай раўнавагі, пазбаўляе спакою, юнак перажывае страх, пакутуе, што не здольны на змаганне, да якога сябе рыхтаваў.

Паэт-рамантык, выхаваны маці-настаўніцай на ўзорах класічнай дасавецкай літаратуры, мае надзвычай тонкую, цнатлівую душу, прытрымліваеца маральна-этычных нормаў чалавечых узаемадносін. Ён вельмі адказна ставіцца да свайго знаходжання ў хаце Ляновічаў, адчувае віну перад мужам Вольгі. Калі яна безаглядная ў каханні, то хлопец увесь час дакарает сябе, «*ці мае ён права цяпер кахаць, звязваць свой лёс з жанчынай, ды яичэ з такой – замужнай і... з такімі поглядамі?*» [3, с. 449].

Праблема «*ці мае чалавек права на каханне падчас вайны?*» закранаеца пісьменнікам і ў аповесці «Шлюбная ночь» і ў рамане «Вазьму твой боль». Сваё мастакоўскае разуменне праблемы празаік фармулюе ў «Гандлярцы...» наступным чынам: «*У гэтым, відаць, наша сіла, што мы, ненавідзячы... ворага ненавідзячы, можам любіць!*» [3, с. 495].

Пісьменнік невыпадкова падкрэслівае розніцу ва ўзросце Гандляркі і Паэта. У сцэне, калі Вольга прызнаеца хлопцу ў каханні, ён пароўноўваеца са збянтэжаным сямікласнікам, які не ведаў, як сябе паводзіць у такой сітуацыі. Жадаючы праявіць харектар, імкнучыся заставацца мужчынам і не растаць ад пацалункаў, Алеся стараеца не пакрыўдзіць і не абразіць жанчыну, жадае быць шчырым з ёй, бо сам быў «*упэўнены, што нават вайна не можа заглушиць лепішыя чалавечыя пачуцці, самыя высокія і прыгожыя!*» [3, с. 423]. У гэтых словах зноў жа выяўляеца аўтарская пазіцыя.

Ці можна назваць маральна прасталінейным чалавека, які перажывае за сказанае жанчыне крыўдане слова? «*Нягледзячы ні на што, ён не можа не быць удзячным ёй. Марыў зусім не так развітаца. Марыў нізка пакланіца ёй, пацалаваць руکі і слова сказаць асаблівыя!*» [3, с. 437]. У гэтага маладога рамантыка абвостранае пачуццё ўласнай годнасці. Ён пакутуе «*ад ганебнай рабскай залежнасці*», больш за ўсё баіцца пераутварыцца ў раба. Маральна прасталінейныя людзі часцей за ўсё не адчуваюць згрызотаў сумлення, яны не клапоцяцца пра іншых. Алеся пакахаў Вольгу, палюбіў яе дзіця,

але, далучыўшыся да падпольшчыкаў, сыходзіць ад сямейнай утульнасці і рэдкага ў час вайны дабрабыту, каб не наклікаць на Ляновічаў бяду. Самаму блізкаму чалавеку, якім стала для хлопца Вольга, прызнаецца ён у сваёй няздольнасці забіць паліцаю, хоць той сапраўды заслужыў такій кары. Гэтае прызнанне можна ўспрымаць як звычку хлопца абгаворваць з маці ўсё, што непакоіць яго душу. Мы перакананы, што вобраз Паэта быў не менш дарагі для пісьменніка, чым вобраз Гандляркі. У Алесю Шпаку ўвасоблена шмат рыс характару, уласцівых Пятру Шапятовічу з аўтабіографічнай пенталогіі «Трывожнае шчасце».

У аповесці «Гандлярка і паэт» І. Шамякін закранае праблему веры ў Бога. Набожнасцю пісьменнік надзяляе гандлярак Вольгу і яе маці, а Алесь – атэістичным света-ўспрыманнем. Разам з тым І. Шамякін выкарыстоўвае ёмістую дэталь, якая глыбока раскрывае ўнутраны свет героя. Алесь выяўляецца як чалавек, надзелены тонкім эстэтычным густам, таму ён захапляецца не рэвалюцыйнымі вершамі Блока, хоць і канстатуе факт прыняцця паэтам рэвалюцыі. Яго чуйную душу кранае паэзія Блока дарэвалюцыйнай пары. Юнака бянтэжыць пытанне Вольгі пра Блока: «*Ён што... у бога верыў?*» А яе самую, здаецца, ніколькі не цікавіць адказ, бо далей жанчына гаворыць «*павучальна, як маці сыну ці настаўніца вучню: «Вось бачыши: хто ў бога верыў, той і пісаць добра ўмеў!»*» [3, с. 404]. І тое, што на гэтыя слова Алесь запярэчыў нясмела, сведчыць, што не быў ён ваяўнічым атэістам, як некаторыя прадстаўнікі тагачаснага маладога пакалення. І. Шамякін заўважае, што росту самасвядомасці Гандляркі спрыяла знаёмства з чалавекам, улюблёным у высокадухоўнае мастацтва (вершы Блока, «*дзіўныя, мала зразумелыя, прымусілі задумацца. Сапраўды, у што ёй верыць? У бога? У Сталіна?*» [3, с. 404]), і каханне да таго, хто адкрыў для яе гэты новы свет. «*Можа, галоўнае ў тым, – разважае пісьменнік, – што з ім яна пачула сябе як бы багацейшай і... чысцейшай. Душэўна чысцейшай. Раней ніколі не думала, што акрамя таго багацца, якое можна купіць і прадаць, ёсць яшчэ такое, душэўнае, якое не купляеца ні за якія гроши, але з якім лягчэй жыць, калі маеш яго – усё жыццё набывае іншы сэнс!*» [3, с. 438]. Менавіта каханне да Паэта аббуджае ў Гандлярцы жаданне быць лепшай. І. Шамякін не імкнуўся асуздзіць Вользіну набожнасць, якая ўмацоўвалася жыццёвымі выпрабаваннямі, і ў нейкі момент герайні «*пачала прымасць страх як боскую кару за сваё няправеднае жыццё, за неразумныя ўчынкі і грэшныя думкі!*» [3, с. 413]. Гандлярка, імкнучыся абараніць каханага чалавека, здолела здзейсніць герайчны ўчынак. Жанчынай рухала любоў да бліжняга, Вольга была ўпэёнена, што яе практычны розум дапаможа перахітрыць ворага, а чысты сумленны юнак застанецца жывым, абароненым ад ворагаў, сваіх і чужынцаў. Такім чынам, у творах пісьменніка 70-х гг. асэнсоўваліся як канкрэтнагістарычныя, так і агульначалавечыя ўніверсальныя каштоўнасці.

Аб'ектам мастацкага даследавання І. Шамякіна з'яўляліся савецкая рэчаіснасць і людзі з уласцівым ім светапоглядам. У сваёй большасці яны сумленныя працаўнікі незалежна ад таго, чым займаюцца (архітэктары Карнач і Шугачоў, старшыня саўгаса Астаповіч, механізатар Батрак), клапоцячыся пра агульную справу, яны бываюць бескампрамісныя, што сведчыць аб іх высокіх маральных ідэалах. Для іх, «*урэшице, усё ў жыцці істотнае – дзяржаснае, саўгаснае, асабістае, бо ўсё звязана!*» [2, с. 185].

Аддаючы шмат увагі ў раманах 70-х гг. вытворчай тэматыцы, надзвычай уважлівым заставаўся пісьменнік да асабістага, інтымнага жыцця сваіх герояў. Вялікае значэнне для іх мае каханне, сям'я, дзеці, гармонія ў чалавечых стасунках. Тэма кахання – адна з вызначальных ва ўсёй творчасці І. Шамякіна. Пачынаючы з першых раманаў «Глыбокая плынь», «Крыніцы», празаік настойліва пераконваў чытача, што каханне, сям'я – гэта самае трывалае апірышча чалавека, тое, што напаўняе яго жыццё сэнсам. Зведаўшы сапраўдане каханне, І. Шамякін лічыў яго найдаражэйшым багаццем. У сваіх творах пісьменнік паказаў, што, кахаючы, чалавек пераўтвараецца, становіцца лепшым,

у ім адкрываеца вялікі душэўны і духоўны патэнцыял. Пазней у аповесці «Слаўся, Марыя!», напісанай у канцы 1990-х гг., празаік выказаў шкадаванне да тых людзей, якія не адчулі радасці ўзаемнага пачуцця хоць бы ў кароткі перыяд свайго жыцця: «*А ёсць жа такія людзі*» [4, с. 260]. Ён выяўляў заклапочанасць станам фарміравання інтymных пачуццяў у сучаснай моладзі і лічыў, што вызначальная роля ў гэтым працэсе павінна належыць класічнай літаратуры [4, с. 217]. Відавочна, што ў сваіх творах І. Шамякін свядома пропагандаваў гармонію сямейных стасункаў, бо бачыў у гэтым глебу для выхавання духоўна моцнай асобы. Пазіцыя аўтара была сугучна перакананнем шматлікіх яго чытачоў, што абумовіла павышаную цікавасць грамадства да кожнага з новых твораў пісьменніка.

Інтуітыўна сумуе па сямейнай ідыліі Максім Карнач з «Атлантаў і карыятыдаў», у якога не атрымалася шчасця з першай жонкай. Вайна руйнуе каханне Валі і Сцяпана са «Шлюбнай ночы», Алеся і Вольгі з «Гандляркі», бацькоў Івана Карнача з рамана «Вазьму твой боль». А самому Івану і яго жонцы «*лёс адсыпаў ітчасця поўнай меркай*» [2, с. 210]. Яны здолелі стварыць прыгожую сям'ю, выгадаваць прыстойных дзяцей і праз гады захаваць свае пачуцці. Аднак у сямейнае шчасце Івана і Тасі зноў жа ўрываеца вайна, матэрыйлізуясь у вобразе былога паліца, які быў вінаваты ў смерці родных Батрака. Праз трыццаць пяць гадоў вяртаецца забойца ў свою вёску, не чакаючы там сустрэць сведку сваіх злачынстваў. Сучаснасць і вайна перапляталіся і ў ранейшых раманах І. Шамякіна «Сэрца на далоні», «Снежныя зімы», але такой ступені авбостранасці прычынна-выніковых сувязей, як у рамане «Вазьму твой боль», гэтае спалучэнне яшчэ не мела.

Як і ў аповесці «Гандлярка і паэт», пісьменнік вялікую ролю адводзіць паказу духоўнай эвалюцыі жанчыны. На пачатку рамана «Вазьму твой боль» празаік дэманструе атэістычна-ваяунічы светапогляд Тасі. Маладая жонка Івана аб'яўляе сапраўдную антырэлігійную вайну яго цётцы, у хату якой прыйшла жыць.

«Тася настойліва патрабавала, каб цётка зняла абразы, якіх было поўны кут – Ісус Хрыстос, матка боска, Іван-хрысціцель, Георгій-пабеданосец і яшчэ нейкія святыя. Сорамна ёй, акушэрцы, камсамолцы, жыць пад абразамі. Можна толькі ўявіць, як нялёгка было “манаішы” скарыца: у каморцы павесіла святых і там малілася. Але калі яна малілася, Тася спявала вясёлыя песні ці ўключала радыё. Толькі праз многа гадоў, як Хвядора памерла, Тасі, сталай ужо жанчыне, матцы двах дзяцей, на пахаванні, калі старую адпявалі яе набожныя сяброўкі, упершыню стала сорамна і прыкра за свою юнацкую жорсткасць і бес tactoўнасць... за іншыя крыўды, якія свядома ці несвядома, магчыма, зрабіла цётцы – усё магло быць за шэсць гадоў сумеснага жыцця! – у хвіліны жалобы развярэдзілі сэрца, і жанчына балюча перажывала, горка плакала над труной» [2, с. 23]. Смерць мудрай хрысціянкі стала для Тасі адной з прыступак да пакаяння і шляху да Бога. І. Шамякін хавае аўтарскую пазіцыю за выяўленнем падсвядомага ва ўнутраным свеце герайні.

З часам жанчына пачала заўважаць, што яе душа не задавальняеца сямейна-побытавымі клопатамі, а прагне нечага большага. Аўтар адзначае, што Тасю стала наўдваць «незразумелая туга па нечым невядомым. Хацелася чагосьці асаблівага, а чаго – сама не знала. Зорак з неба, ці што? Палохалася часам Тася такога смутку, але знайшла яму тлумачэнне: узроставае гэта, пэўна, у многіх жанчын так здараетца, калі ім мінае сорак. Туга па маладосці, ці што? Ці зайдрасць маладым?» [2, с. 25]. Пісьменнік выяўляе душэўную няўримлівасць сваёй герайні і адзначае, што з цягам часу Таісія Міхайлаўна пачынае разумець тое, што «*палохала не набліжэнне старасці – усе старэюць! – а нейкае неасэнсаванае незразумелае адчуванне, што яна не паспела зрабіць ці пражыць... пратусціла ў жыцці па невядомасці – ніхто не падказаў! – нешта асаблівае, самае цікавае, незвычайнае і прыгожае. Што гэта такое магло быць – не знала,*

а спытаць пра такое немагчыма, бо не можаши растлумачыць гэта сваё адчуванне. Калі няма яму назывы, то як ты яго растлумачыши? Ды і сорамна ёй, калі лёс, па агульному прызнанню, адсыпаў шчасця поўнай меркай, выказваць як бы сваю незадаволенасць жыццём» [2, с. 210].

Узіраючыся ў таямніцы жаночай душы, І. Шамякін паказаў яе сум па горнім, уласцівым, дарэчы, многім людзям сярэдняга ўзросту. Сумленне – голас Бога ў чалавечай душы – падказвала Тасі, што ў сямейным дабрабыце, калі ў хаце, па ацэнцы Івана, хіба птушынага малака не хапала, ва ўзаемным кахранні, у шчасці жаночым і мацярынскім, сапраўды «*прапусціла ў жыцці па невядомасці – ніхто не падказаў! – нешта асаблівае, сама цікавае, незвычайнае і прыгожае*». Наўрад ці нехта з Тасінага інтэлігентнага ці нават вясковага акружэння мог бы растлумачыць жанчыне прычыну яе душэўных зрухаў. Гэта магла б зрабіць хіба што Іванава цётка, з якой нявестка па маладосці «*вяявалі*». Але ўжо не было ў жывых шчырай верніцы Хвядоры, якая Бога зведала яшчэ ў юнацтве (невыпадкова ў вёсцы называлі яе «*манашкай*»), малілася за жывых і мёртвых у ту ю знявераную эпоху. Яна была да канца жыцця малітоўнай абрэжніцай пляменнікавай сям’і, яе анёлам-ахоўнікам.

Адыход Хвядоры ў іншасвет прымусіў Тасю ўспомніць урокі «*манашкі*». Калі жонка Батрака адчула реальную небяспеку для сваёй сям’і, зразумела, што ў адначассе рушыцца тое, што здавалася такім трывалым, гэта прымусіла яе звярнуцца да Бога-Заступніка. Пра змены ва ўнутраным свеце герайні сведчыць яе размова з мужам. Калі пасля ўзрыву Іванавай мышыны моцна абгарэў шафёр, што вымушаны быў паехаць замест Батрака, Іван расказвае жонцы, чаму ў той дзень адмовіўся ад руля:

– Ты знаеш, я ўранні выйшаў на агарод – і мяне як у грудзі піхнула. Чую: не магу садзіцца за руль. Бывае так. Замест мышыннага двара пайшоў у кантору да Астаповіча.

– ...Гэта нейкая вышэйшая сіла цябе спыніла. Хіба можна, каб аднаму столькі гора? Каб ён і нас асіраціў. Мне хочацца паверыць у бога...

– Выдумаеш [2, с. 323].

Іванаў адказ жонцы выразна паказвае яго негатоўнасць успрыняць новае ў Тасіным светабачанні. Батракі – дзецы свайго часу, іх духоўны свет фарміраваўся пад моцным уздзеяннем савецкай антырэлігійнай пропаганды, якая дзесяцігоддзямі руйнавала ў свядомасці грамадзян хрысціянскія ідэалы. Маральны кодэкс будаўніка камунізму хоць і паўтараў біблейскія запаветы, аднак аксіялагічны змест хрысціянства старанна шальмаваўся і прыніжаўся. Паказальнym у гэтым сэнсе з'яўляецца эпізод, калі малады парторг і пісьменнік Забаўскі, называючы маці Батрака «*святой пакутніцай*», спяшаецца ўдакладніць, што ў слова «*святая*» ён укладвае «*не царкоўны сэнс. Не. Самы высокі, чалавечы*» [2, с. 323].

Праблема веры і бязвер’я займае важнае месца ў рамане камуніста І. Шамякіна. Мастак слова выяўляеца як чалавек неабыкавы да духоўных праблем у грамадстве. Праўда, свае аўтарскія ідэалы ён часам хавае ў падтэкст твора. Сімпатызуючы «*манашцы*» Хвядоры, аўтар выкryвае фарысейскае ўспрыманне Пісання іншымі героямі. Асу́джаеца ў творы крывадушна былога паліца і яго дачкі. Ганна ўступіла ў секту баптыстаў, страціўшы надзею выйсці замуж, мець сям’ю, бо ў вёсцы да дачкі паліца адносіліся з пагардай, не прыжылася яна і ў горадзе. Дзяўчына «*начала шукаць душэўнай блізкасці з людзьмі, якія, здалося ёй, не шукаюць радасці ў гэтым жыцці, а думаюць пра жыццё іншае, вечнае*» [2, с. 180]. Аднак веруючай дачке паліца была толькі зневінне, яе светабачанне і адносіны да людзей былі далёкімі ад сапраўднай веры.

Надзвычай набожным, на першы погляд, здаеца Шышка. Яго мова перасыпана цытатамі з Бібліі. У Сібіры ён пазнаёміўся з чалавекам, які «*прапасвяtlіў*» былога паліца, адкрыў яму вочы на Боскае. У роднай вёсцы ён становіцца ледзьве не святаром. Аднак паводзіны Шышкі, яго жаданне пахваліцца сваёй заможнасцю, імкненне пабуда-

ваць не дом, а палац на зайдзрасць усім, а ўрэшце – дыверсія з мэтай забойства сведкі яго ваенных злачынстваў паказываюць, што вера гэтага чалавека мёртвая. Яна не перамяняла душу ката, не абудзіла ў ёй святога пакаяння.

Аналіз прозы І. Шамякіна 1970-х гг. дазваляе зрабіць выснову аб інтэнсіўных духоўных пошуках пісьменніка. Ваеннае ліхалецце, як вядома, вымусіла дзяржаўных кіраунікоў паслабіць антырэлігійную кампанію ў краіне. Чуйны «летапісец свайго часу» І. Шамякін, можа, і падсвядома але здолеў паказаць, што шлях да Бога – гэта адзін з мажлівых і натуральных накірункаў дыялектыкі чалавечай души.

СПІС ВЫКАРЫСТАНАЙ ЛІТАРАТУРЫ

1. Локун, В. Іван Шамякін / В. Локун // Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя : у 4 т. / НАН Беларусі, Ін-т літ. імя Я. Купалы. – 2-е выд. – Мінск : Беларус. навука, 2001–2002. – Т. 3. – 2002. – С. 597–639.
2. Шамякін, І. Вазьму твой боль : раман / І. Шамякін. – Мінск : Маст. літ., 1982. – 342 с.
3. Шамякін, І. Гандлярка і паэт / І. Шамякін // Выбр. тв. : у 3 т. – Мінск : Маст. літ., 1992. – Т. 2 : Снежныя зімы : раман ; Гандлярка і паэт : аповесць. – С. 351–557.
4. Шамякін, І. Слаўся, Марыя! / І. Шамякін // Іван Шамякін: вядомы і невядомы : успаміны, эсэ, аповесць / уклад. Т. Шамякіна. – Мінск : Літ. і Мастацтва, 2011. – С. 195–270.

Рукапіс паступіў у рэдакцыю 12.09.2019

Kavalyuk A. S. Ivan Shamyakin's Prose of the 1970's: Genre and Stylistic Specificity, Distinct (Specific) Historical and Axiological Content

The evolution of Ivan Shamyakin's creativity in the 1970's is expressed in this article. The genre and stylistic specificity of such stories as «Wedding Night», «Merchant and poet», of the novel «I'll take your pain» are highlighted. In the article the specific historical and axiological content of compositions is defined. The spirit world of characters and carriers of author's ideal and anti-ideal is interpreted.